

Enflasyon muhasbesine esneme geliyor

İş dünyasının artan şikayetlerinin ardından iktidar, enflasyon muhasebesi uygulamasında düzenlemeye gidiyor. Ekonomi yönetiminin, özellikle yeni yatırım yapan şirketlerin enflasyon düzeltmesinin vergi etkisi kapsamı dışına çıkarma yönünde karar aldığı öğrenildi. Gelen bilgilere göre ekonomi yönetim gözden geçirme çalışması kapsamında, gayriaktif işletmelerin durumunu da yeniden ele alacak. Aralarında **Istanbul Sanayi Odası** Başkanı **Erdal Bahçivan** ve Ankara Sanayi Odası Başkanı Seyit Ardiç'in da bulunduğu iş dünyası temsilcileri, enflasyon düzeltmesi sonucunda işletmelerin önemli bölümünün "haksız" vergiyle karşı karşıya kaldıklarından şikayet etmişti. Bankacılık ve finans sektörünün yanı sıra muhasebe kaydı yabancı para ile tutulan şirketlere ise enflasyon muhasebesi uygulanmıyor.

YÜZDE 75 ÖĞRENİM ÜCRETİ DESTEĞİ

TOBB ETÜ İş Dünyası Başarı Bursu arasında Şeyh Saleh Abdullah Kamel Bursları da yer alıyor. Buna göre, program kapsamında desteklenen bursiyerler öğrenim ücretinin tamamından muaf oluyor. İş Dünyası Başarı Bursu kapsamında yüzde 75 öğrenim ücreti desteği için ilan edilmiş başvuru şartlarını sağlamak gerekiyor. Bursiyerler, fonların mevcudiyeti, üniversiteye giriş sınavında gösterilen akademik başarıya göre belirleniyor. Anadolu Aslanları İş Adamları Derneği (ASKON) de sağlanan çeşitli imkanlarla öğrencileri eğitim hayatlarında destekliyor. Dernek, genel merkez ve şubeler olarak bulunulan ilin valilik ve kaymakamlıklarının yürüttüğü projelere öğrenim bursu, yurt, okul binası gibi alanlarda katkı sağlıyor.

İŞ DÜNYASINDAN ÖĞRENCİLERE FARKLI İMKANLAR

Nitelikli elemana üniversite bursu

İş dünyası üniversite öğrencilerinin yararlanabileceği farklı burs ve staj imkanları sunuyor. Öğrenciler, 1 yılı bulan staj dönemlerinde iş dünyasına hazırlanırken, çoğu mezun olunca bu sayede hemen iş bulabiliyor.

İ Türk iş dünyası, farklı sektörlerin ihtiyaç duyduğu nitelikli elemanları yetiştirmek ve öğrencilere destek sağlamak için önemli burs ve staj imkanları sağlıyor. Bu sayede, başarılı öğrencilerin sektöre kazandırılması için de istihdam olanaklarına zemin hazırlanıyor. **Istanbul Sanayi Odası (İSO)** üyeleri tarafından kurulan **Istanbul Sanayi Odası Vakfı (İSOV)**, İstanbul, Kocaeli ve Tekirdağ illerinde mühendislik eğitimi alan öğrenciler için burs imkanı sunuyor.

SANAYİ İŞLETMELERİNDE STAJ

Bölgede yer alan devlet ve vakıf üniversitelerinin mühendislik fakültelerinde yüzde 100 burslu öğrenim gören öğrencilere burs, staj ve istihdam olanağı veriliyor. Program kapsamında, teknik bilgi ve deneyimlerini pekiştirmeleri için **İSO** üyesi **sanayi** firmalarında sektörlerine göre staj imkanı sunuluyor. Böylece öğrencilerin erkenden iş dünyasına hazırlanmalarını sağlanıyor. Bazılarının ilgili kurum ve şirketlerde istihdam edilmesi amaçlanıyor. **İSOV**'dan burs almak isteyen öğrenciler, 1-30 Eylül döneminde **İSOV** web sayfası üzerinden online başvuru yapabilecek.

1 YILLIK İŞ DENETİMİ FIRSATI

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (**TOBB**) ETÜ tarafından uygulamaya konularak iş dünyası-üniversite işbirliğini somutlaştıran ortak eğitim programı çerçevesinde de **TOBB** ETÜ öğrencileri, yurt içi ve dışında farklı firma ve kurumlarda çalışarak 1 yıla yakın iş deneyimiyle mezun oluyor. "İş Dünyası Burs Programı" ile maddi desteğe ihtiyacı olan lisans düzeyinde başarılı öğrencilerin eğitimine de destek veriliyor. Program kapsamında öğrenciler, aylık 3 bin liraya kadar yaşam katkı payı alma olanağına hak kazanıyor.

İş dünyasından öğrencilere burs ve staj

İSTANBUL AA

Eğitim alanına desteklerini sürdüren Türk iş dünyası, öğrencilere sağladığı staj ve bursların yanı sıra başarılı öğrencilerin istihdam edilmesine de zemin hazırlıyor. Bunlardan bazıları şöyle:

- **Istanbul Sanayi Odası (ISO)** üyeleri tarafından kurulan **Istanbul Sanayi Odası Vakfı (ISOV)**, İstanbul, Kocaeli ve Tekirdağ illerinde mühendislik eğitimi alan öğrenciler için burs sunuyor. Bölgede yer alan devlet ve vakıf üniversitelerinin mühendislik fakültelerinde yüzde 100 burslu öğrenim gören öğrencilere burs, staj ve istihdam olanağı veriliyor. ISOV'dan burs almak isteyen öğrenciler, 1-30 Eylül döneminde ISOV web sayfası üzerinden online başvuru yapılabilecek.
- **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)** ETÜ tarafından uygulamaya konularak iş dünyası-üniversite işbirliğini somutlaştıran ortak eğitim programı çerçevesinde de **TOBB** ETÜ öğrencileri, yurt içi ve dışında farklı firma ve kurumlarda çalışarak 1 yıla yakın iş deneyimiyle mezun oluyor. **TOBB** ETÜ tarafından hayata geçirilen, halihazırda başvuruları kapanan "Destek Bursu Programı" kapsamında bursiyerler, öğrenim ücretinin tamamından ya da belli bir kısmından, öğrencinin ikametgahının Ankara dışı olması halinde konukevi ücretinin belli bir kısmından ya da tamamından muaf olmaya, aylık 3 bin liraya kadar yaşam katkı payı alma olanağına hak kazanıyor.

ISO İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Açıklandı

Istanbul Sanayi Odası (İSO), Haziran ayında açıkladığı "ISO Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2023" araştırmasının ardından, daha küçük ve orta ölçekli kuruluşları kapsayan "ISO Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2023" araştırmasının sonuçlarını açıkladı.

İSO Yönetim Kurulu Başkanı Enis Bahçemur
"2023 yılının iç ve dış olumsuzluklarına rağmen İkinci 500 Büyük, istihdamını yüzde 9,1 arttırdı."

ISO ikinci 500 araştırmasının sonuçlarına göre 2023 yılında ISO İkinci 500'ün üretimden satışları yüzde 42,2 oranında artarak 695 milyar TL'den 988 milyar TL'ye çıktı.

İSO'dan yayımlanan bültende 2021 ve 2022 yıllarına göre zayıf bir performansa işaret eden bu artışta yavaşlayan küresel talep, yaşanan deprem felaketi, uzun seçim dönemi ve ardından yeni ekonomi politikaları doğrultusunda uygulanan sıkılaştırma politikalarının belirleyici olduğu belirtildi.

ISO İkinci 500'ün üretimden satışlarındaki değişimler, yıl sonu TÜFE enflasyonundan arındırılarak incelendiğinde; 2023 yılında üretimden satışların yüzde 13,7 oranında gerilediği görüldü.

ISO İkinci 500'ün en büyük üç şirketi

Üretimden satışlar baz alınarak yapılan 2023 yılı ISO İkinci 500 sıralamasına göre Biska Tekstil 2 milyar 958 milyon TL ile ilk sırayı aldı. Onu 2 milyar 949 milyon TL ile Karel Elektronik takip ederken Küçükçalık Tekstil 2 milyar 945 milyon TL ile üçüncü oldu.

2023 yılı ISO İkinci 500 sıralamasına üretimden satışları 2 milyar 958 milyon TL ile 1 milyar 294 milyon TL arasında kalan şirketler girebildi. ISO İkinci 500'ün 2022 yılı listesinde yer alan şirketlerin üretimden satışları ise 2 milyar 54 milyon TL ile 886 milyon TL bandında gerçekleşmişti.

2023 yılında 76 yeni kuruluş ISO İkinci 500 sıralamasında yer alma başarısı gösterdi. 37 kuruluş geçen yıl ISO 500'de iken bu yıl ISO İkinci 500'e geriledi. 387 kuruluş ise son iki yılda da ISO İkinci 500 sıralamasında yer aldı.

Kârlılıkta da zayıf performans

2023 yılında ISO İkinci 500, satışlarının yanı sıra kârlılıkta da zayıf bir performans ortaya koydu.

Söz konusu yılda ISO İkinci 500'ün faaliyet kârı yüzde 44,9 oranında artarak 100,4 milyar liradan 145,5 milyar liraya çıktı. Buna karşılık aynı dönemde faaliyet kârlılığı oranı yüzde 12,6 ile aynı kaldı.

Benzer şekilde, faiz, amortisman ve vergi öncesi kâr büyüklüğü yüzde 46'lık artışla 121,1 milyar liradan 176,8 milyar liraya ulaştı. Bu artışa rağmen FAVÖK karlılığı sadece binde 1 puan artarak yüzde 15,3 oldu.

Vergi öncesi kâr ve zarar toplamı ise yüzde 26,8 artarak 74,7 milyar liradan 94,7 milyar liraya yükseldi. Ancak satış kârlılığı oranı 1,2 puan düşüşle yüzde 9,4'ten yüzde 8,2'ye indi.

Net kambiyo zararında artış

ISO İkinci 500'ün kârlılık bileşenlerini yansıtan bu tablo geçen yıl ile kıyaslandığında, 2023'ün en çarpıcı gelişmesinin, net kambiyo zararının neredeyse 5 katına çıkarak 4,1 milyar liraya ulaşması olduğu görülüyor.

Net kambiyo zararındaki bu yüksek oranlı artışa karşılık kambiyo işlemleri haricindeki diğer gelirlerden elde edilen net kar 18,5 milyar liraya çıkarak kur zararını fazlasıyla telafi etti. Böylece net üretim faaliyeti dışı gelirlerin net satışlara oranı yüzde 0,8'den yüzde 1,2'ye çıktı.

Üretim faaliyeti dışı gelirler içerisinde faiz, temettü, iştirak, menkul kıymet, duran varlık satışı, komisyon vb. gibi pek çok kalemler yer alıyor.

Finansman giderlerindeki artış

Finansman giderleri 2023 yılında da; ISO 500'deki gibi, ISO İkinci 500'de de sanayi kuruluşlarının karlılıklarında temel belirleyicilerden biri olmayı sürdürdü.

ISO İkinci 500'ün finansman giderleri yüzde 103,1 oranında artarak 65,6 milyar TL'ye yükseldi. Aynı yılda faaliyet kârı yüzde 44,9 artışla 145,5 milyar TL'ye çıktı. Böylece finansman giderlerinin faaliyet kârına oranı 12,9 puan artışla yüzde 45,1'e yükseldi.

Son 12 yıllık ortalamasının yüzde 44 olduğu düşünüldüğünde; yıllardan beri hep işaret dildiği gibi sanayici elde ettiği kârın yarısına yakını finansman giderlerine ayırmak gerçeğinden kurtulamıyor. Şirketler faaliyet karlılığını büyük oranda korusa da artan finansman maliyetleri ve kambiyo zararları dönem karlılığını zayıflatıyor.

Sayfa 40'in devamı

İSO İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu - 2023

Genel Sıra No	Genel Sıra No (Önceki Yıl)	Kuruluş Adı	Yıl	Üretimden Satışlar (Net) (TL)
1	-	Biska Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,957,551,888
2	107	Karel Elektronik San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,949,091,598
3	-	Küçükçalık Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,944,561,614
4	-	Bor Şeker A.Ş.	2023	2,939,069,709
5	-	Dioki Petrokimya Sanayi A.Ş.	2023	2,935,868,496
6	-	Klimasan Klima San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,935,348,999
7	57	Çukurova İnşaat Makinaları San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,932,290,135
8	-	Orta Anadolu Ticaret ve Sanayi İşletmesi T.A.Ş.	2023	2,918,318,601
11	-	Elsan Elektrik Gereçleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,908,091,772
12	247	T.K.G. Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,904,207,256
20	-	Coreal Alüminyum Kablo San. Tic. A.Ş.	2023	2,866,894,649
22	15	Superlit Boru Sanayi A.Ş.	2023	2,864,729,808
23	161	Baylan Ölçü Aletleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,860,774,915
25	-	Europen Endüstri İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,854,236,598
28	125	Eltaş Transformatör San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,834,677,813
29	-	Ege Kimya San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,834,232,895
35	93	Kanca El Aletleri Dövme Çelik ve Makina Sanayii A.Ş.	2023	2,782,162,570
37	179	Yıldız Pul Otomotiv Motor Parçaları Sanayi A.Ş.	2023	2,771,754,189
58	197	Dalgakıran Makina San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,670,846,483
64	53	Norm Somun San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,626,747,269
69	135	AKA Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,598,436,296
73	102	Opet Fuchs Madeni Yağ San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,584,945,091
84	194	Odelo Otomotiv Aydınlatma A.Ş.	2023	2,538,107,775
95	255	Ak-Pres Metal Yedek Parça Makine San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,498,162,490
97	123	Atik Metal San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,485,321,793
100	-	Has Çelik ve Halat San. Tic. A.Ş.	2023	2,473,291,308
103	63	VİG Metal San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,447,780,081
104	264	Birinci Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,447,407,054
108	170	Soybaş Demir Çelik San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,425,933,823
109	189	Demisaş Döküm Emaye Mamülleri Sanayi A.Ş.	2023	2,411,531,497
121	206	Akplas Plastik Kalıp San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,362,955,643
122	141	Ünal Kablo San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,348,563,310
128	242	Maysan Mando Otomotiv Parçaları San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,311,315,504
129	246	Ege Fren San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,306,206,949
152	132	Arma Filtre Sistemleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,199,486,622
160	-	Europower Enerji ve Otomasyon Teknolojileri San. Tic. A.Ş.	2023	2,171,445,486
188	372	Kale Oto Radyatör San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,056,262,453
189	9	Yavuz Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,052,168,679
192	453	Feka Otomotiv Mamülleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,043,283,774
195	283	Uysal Makina San. İth. İhr. ve Tic. A.Ş.	2023	2,036,681,945
196	222	Reçber Kablo A.Ş.	2023	2,033,723,473
198	359	Demirer Kablo Tesisleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,032,708,829
199	317	Contitech Lastik San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,031,408,233
200	234	Rekor Kauçuk San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,029,828,788
210	131	Cansan Alüminyum Profil San. ve Tic. A.Ş.	2023	2,003,013,864
214	249	B-Plas Bursa Plastik Metal İnşaat Enerji Madencilik Jeotermal Turizm Sivil Havacılık ve Tarım San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,987,750,021
222	-	Ege Çelik Endüstrisi San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,965,842,936
223	232	Ermaksan Makina San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,964,974,292
225	382	Akım Metal San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,962,739,660
244	56	Özyaşar Tel ve Galvanizleme Sanayi A.Ş.	2023	1,912,557,455
246	277	Schott Orim Cam San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,900,490,191
249	251	Belgin Madeni Yağlar Tic. ve San. A.Ş.	2023	1,892,135,701
251	226	Formal Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,890,762,729

Sayfa 42'nin devamı

İSO İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu - 2023

Genel Sıra No	Genel Sıra No (Önceki Yıl)	Kuruluş Adı	Yıl	Üretimden Satışlar (Net) (TL)
252	47	Sertel Vida Metal A.Ş.	2023	1,883,472,977
270	314	De-Ka Elektroteknik San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,843,259,570
274	-	P.M.S. Metal Profil Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,839,796,849
276	195	Astaş Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,836,261,671
281	-	İzeltaş İzmir El Aletleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,811,351,110
285	340	CMK Kablo Elektrik Sanayi İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.	2023	1,806,925,602
286	368	Emsa Elektromotor Alternatör San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,798,399,984
292	310	Saka Demir Çelik San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,787,987,364
294	127	Akçelik Demir Çelik San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,785,167,665
295	430	Pressan Madeni Eşya San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,784,611,048
298	214	KabloteK Kablo San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,781,695,501
300	319	ELK Motor San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,769,239,182
307	190	Gedik Kaynak San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,757,366,771
308	427	Akwel Bursa Turkey Otomotiv A.Ş.	2023	1,750,324,992
310	415	Formflex Otomotiv Yan San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,746,185,380
311	224	Plastifay Kimya Endüstrisi A.Ş.	2023	1,745,344,377
318	410	Grammer Koltuk Sistemleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,722,271,086
321	256	Sanica Isı Sanayi A.Ş.	2023	1,716,259,547
324	221	Petro Yağ ve Kimyasallar San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,705,934,207
325	281	Flokser Kimya San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,705,887,226
327	397	Valfsel Armatür Sanayi A.Ş.	2023	1,701,495,763
331	266	Ermetal Otomotiv ve Eşya San. Tic. A.Ş.	2023	1,687,044,945
332	400	Akdaş Döküm San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,684,814,329
333	110	Hatboru San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,684,133,979
349	449	Esan Akümülatör ve Malzemeleri San. Tic. A.Ş.	2023	1,648,616,952
352	304	Yıldız Kalıp San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,643,281,744
353	307	Flokser Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,637,379,912
356	468	T.K.G. Adapazarı Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,633,648,661
357	-	Volt Elektrik Motor San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,630,582,490
359	138	Silverline Endüstri ve Ticaret A.Ş.	2023	1,621,445,141
364	443	Pimtaş Plastik İnşaat Malzemeleri San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,610,028,957
365	223	Zahit Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,609,360,753
367	312	Hema Otomotiv Sistemleri A.Ş.	2023	1,601,052,937
368	211	GNS Alüminyum A.Ş.	2023	1,597,374,681
374	357	Albond Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,583,778,678
375	45	BY Petrokimya San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,581,873,887
376	436	Özler Plastik San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,580,120,110
381	479	Kırpart Otomotiv Parçaları San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,559,767,024
390	42	Norm Cıvata San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,545,293,235
396	265	Heper Metal Döküm San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,524,244,546
409	-	Systemair HSK Havalandırma Endüstri San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,503,645,112
415	-	Ecoplas Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,496,505,400
418	235	Emta Elektrik Mühendislik İnşaat Taahhüt ve Ticaret A.Ş.	2023	1,492,237,036
419	-	Alarko Carrier San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,486,078,675
430	335	Evas Ev Aletleri Sanayi A.Ş.	2023	1,457,520,784
432	-	Standart Pompa ve Makina San. Tic. A.Ş.	2023	1,455,970,631
443	365	Elba Bant San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,427,130,165
444	-	Akwel Gebze Turkey Otomotiv Sanayi Ltd. Şti.	2023	1,420,226,469
450	322	Fabal Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,409,702,593
462	329	Alpplas Endüstriyel Yatırımlar A.Ş.	2023	1,383,863,351
470	-	Çelikform Gestamp Otomotiv A.Ş.	2023	1,364,470,301
490	217	Çelik Halat ve Tel Sanayi A.Ş.	2023	1,316,910,377
496	345	Kar-El Demir Tel San. ve Tic. Ltd. Şti.	2023	1,302,796,455
500	-	Çarkit Kablo San. ve Tic. A.Ş.	2023	1,294,353,215

SUBCON TURKEY'in konseptine uyan firmalar listelenmiştir.

HAYRİ KOZANOĞLU

Stagflasyon tartışması yeniden

Enflasyon düşüş eğilimine girse bile Türkiye'nin kendi ortalamalarına göre dahi yüksek seyrettiği için, kaçınılmaz biçimde durgunluk ile enflasyon birlikte yaşanır. Kaçınılmaz sonuç da stagflasyondur.

Stagflasyon tartışması yeniden ekonomi gündemimize girdi. Bilindiği gibi stagflasyon yüksek enflasyon ortamında, üretimin ve istihdamın durgunluk göstermesi anlamına geliyor. Enflasyon yüzde 30'un üzerinde kalmayı sürdürürken; işsizlik %12'yi geçmesi veya iki çeyrek arda arda çeyrekten çeyreğe ekonomik büyümenin eksi çıkmasını pekala stagflasyon olarak adlandırabiliriz.

Uygulanan ekonomi politikaları sonucu varılacak yerin stagflasyon olacağını Mart 2024'te bu sayfalarda belirtmiş, Şimşek ve ekibinin enflasyonu düşürecek diye ekonomiyi boğma riskine dikkat çekmiştik. (Stagflasyon giderek yaklaşıyor, BirGün 19.03.2024). Ashında bu durum ekonomi yönetimi için de sürpriz sayılmaz, hatta bilinçli bir tercih olduğu söylenebilir. Çünkü sürekli talebin zayıflatılmasından, dezenflasyon süreci için bunun gereğinden söz ediyorlar. Zaten siz ücretleri enflasyonun altında arttırsanız, yüksek faiz politikası izleyerek borçlanarak harcama yapmayı da zorlaştırırsanız iç talep haliyle düşer. Programın köşe taşlarından biri de kurun reel anlamda değerlenmesi olduğuna göre, ihracatı artırmak için tek koz, asgari ücretin sabit tutulması kalır. Sermayeye yönelik bu destek de ancak şimdiki gibi ihracat gelirlerinin yatay seyretmesini sağlar.

Enflasyon düşüş eğilimine girse bile Türkiye'nin kendi ortalamalarına göre dahi yüksek seyrettiği için, kaçınılmaz biçimde durgunluk ile enflasyon birlikte yaşanır. Zaten üretimin yavaşlaması ile ortaya çıkacak arz sorunu, yüksek faizin bir noktadan sonra maliyeti de arttırmasıyla birleşince "stagflasyona" davetiye çıkarır.

Bu gidişati dile getirdiğinizde bazı piyasa ekonomistleri, "Şimşek'in doğru politikalarına Erdoğan bile ses çıkartmıyor, kimi çatlak sesler oyun-bozanlık yapıyor" deme cüreti gösteriyor. Bir daha tekrarlayalım; Erdoğan ve AKP rejimi ekonomide geline yerin başlıca sorumlusudur. Nebati'den Şimşek'e tüm aktörler ise bu aygıtın gerektiğinde bir gecede değiştirilen dişlileridir. Bizler baştan beri bu iktidara sizin gibi sadece teknik gerekçelerle değil, politik ekonomi anlayışıyla, emekçiler cephesinden karşı çıktık. Bu muhalif tutumumuz da sürdürülecektir.

Şimdi isterseniz güncel ekonomik veriler üzerinden, 10 maddede ekonominin olası keskin soğuma sürecine daha yakından bakalım:

1) En kritik öncü göstergelerden sayılan sanayi üretimi Haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 4.6 düştü. Bu oran imalat sanayinde yüzde 6.9'u buldu. Yılın ikinci çeyreğinde de ilk çeyreğe göre yüzde 3.9 zayıflama gerçekleşti. Kapasite kullanım oranı da 2023'ün aynı ayına kıyasla yüzde 1.3 azalarak 75.9 oldu. 2) **İstanbul Sanayi Odası**'nın derlediği İmalat Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI) Temmuz'da (üst üste beşinci ay) azalarak 47.2 düzeyine geriledi. Yeni alınan siparişlerde son 20 aylık dönemin en sert düşüşü kaydedildi. PMI raporuna göre, izlenen on sektörün tamamında yeni siparişler yavaşladı. Üretimde ise giyim ve deri ürünleri dışındaki tüm sektörlerde daralma yaşandı.

3) Merkez Bankası Enflasyon Raporu'nda zorunlu harcamalar dışında ihtiyari harcamalar-

da yavaşlamaya işaret ediliyordu. Otomobil satışlarında Temmuzda bir yıl öncesine göre yüzde 14.6 düşüş gerçekleşti. Perakende satış hacim endeksinde yıllık bazda Mayıs'ta yüzde 6.2, Haziranda 8.6 artış söz konusu olsa da son 2 yılda hep çift haneli sıçramalar kaydedildiği için burada da bir yavaşlama seziliyor. Çünkü aylık bazda ise Mayıs'ta yüzde 3.4 daralma, Haziranda yüzde 1.7 artış gerçekleşti. Şimdilik dalgalı bir seyrile karşı karşıya olduğumuz söylenebilir.

4) Ekonomik yavaşlama ciro endekslerinde de kendini gösteriyor. Haziran 2024 ciro endeksi yıllık yüzde 58 arttı. Aynı ayın TÜİK tüketici enflasyonunun yüzde 71.6 açıklandığını hatırlarsak, bu net bir reel gerilemeye işaret ediyor. Enflasyonda en belirgin katılık gösteren hizmetler endeksi yüzde 76.1 ile sınırlı bir reel artış sergilerken, sanayi ciro endeksi yüzde 41, ticaret ciro endeksi yüzde 58.5 nominal artış ile belirgin bir reel düşüş gösteriyor. Sıçrama gösteren sektör ise, yüzde 103.5 artışla inşaat sektörü.

5) Haziran ayında 95.8 değerini alan ekonomik güven endeksi de, Temmuz'da 1.4 düşüşle 94.4 düzeyine indi. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilerle tüketici güven endeksi aynı dönemde aylık bazda yüzde 3.1 azalışla son 8 ayın en düşük noktasına geldi.

Mevsimsellikten arındırılmış reel kesim güven endeksi de bir önceki aya göre 1.8 puan düşüşle 98.7'yi gördü. Sektörel güven endeksleri perakende ticarete 1.7, hizmetlere 1.3, inşaatla 0.8 azaldı.

6) Ekonomiye hız kestirecek en önemli bir gelişme de kredilerin reel olarak daralması. Merkez Bankası verilerine göre, TL ticari kredilerin 13 haftalık büyüme oranı 26 Temmuz itibarıyla yüzde 11.2, bireysel kredilerin yüzde 28 düzeyiyle serit bir reel daralmaya işaret ediyor. Alt kırılımlarda bu oranlar konut kredilerinde yüzde 4.9, ihtiyaç kredilerinde yüzde 42.8 ve kredi kartlarında yüzde 32.4. Son haftalarda özellikle kredi kartı harcamalarında belirgin bir yavaşlama hissediliyor. Çünkü faizlerin düşüklüğü nedeniyle kredi kartlarının borçlanma olanğından yararlanılan tuzu kursu karşın birer birer munderden çekiliyor. Buna karşın gelirleri harcamalarına yetmeyen dar gelirli kesimler son çare olarak kredi kartlarına başvuru yapıyor.

7) Faizlerin yükseliği ve talebin daralması bekleneceği üzere kredi riskini artırıyor. Bu nedenle karşılıksız çek, protestolu senet ve tahsili gecikmiş alacaklar segmentlerinin her birinde bozulmalar görülüyor. Protestolu senet sayısında 2024 Ocak-Haziran döneminde yüzde 0.5 sınırlı bir artışa karşın, tutarda yüzde 181.9'luk bir sıçrama gözleniyor. Karşılıksız çeklerde ise durum daha vahim; karşılıksız çeklerin sayısı yılın ilk 6 ayında yüzde 78.7 artarken, tutarları yüzde 254.3'lük bir patlama gösteriyor.

Borcunu ödemiş gerçek kişi sayısı 2024 Ocak-Haziran döneminde tüketici kredilerinde 536 bin, bireysel kredi kartlarında 645 bin, toplamda ise 891 bine ulaşmış durumda. Her iki kulvarda da borç takımı kişilerin bulunması nedeniyle toplam sayı daha yüksek değil. Takibe giren alacak oranı genelde yüzde 1.5, bireysel kredi kartlarında yüzde 2.5 olmak üzere düşük bir düzeyde bulunsada artma eğiliminde. Borcunu ödemeyen insanların sayısının TL bazında tahsili gecikmiş alacak oranından daha hızlı artışı ise; dar gelirli, kredi limitleri düşük yurttaşların borç ödememe sorununu yaşadığını,

önümüzdeki aylarda bu tablounun ağırlaşacağını düşündürüyor.

8) Mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı Haziran ayında bir önceki aya göre 0.7 puan artarak yüzde 9.2 düzeyine çıktı. Bu artışın turizm, tarım ve inşaatla istihdamda genişleme beklenen bir ayda gerçekleşmesi dikkat çekici. İşsiz sayısı 234 bin yükselirken, işgücüne katılanların sayısının 107 bin düşüşü, istihdam edilenlerin sayısının 341 bin gerilemesine yol açtı. Böylelikle çalışma yaşındakilerin işbaşı yapabillerinin oranı yüzde 49.3'e indi. Tek bir aylık verinin güvenirliliğinin sınırlı olduğunu göz önüne alsak da, işgücündeki azalma asgari ücretin sabit tutulması nedeniyle aslında şaşırtıcı değil. "Bu ücretle çalışacağına emek piyasasından çekilirim" deme eğiliminin baş gösterdiği düşündürüyor. Diğer önemli bir gösterge, atıl işgücü oranı da yüzde 29.2'ye ulaştı. Böylelikle 3.3 milyonu işsizler, 3.9 milyonu tam zamanlı çalışmak istediği halde eksik zamanlı çalışmak zorunda kalanlar, 4.6 milyonu ise genellikle iş bulmaktan umudun kesmiş olması nedeniyle aktif iş aramayan, ama bir iş olsa çalışırım diyenler olmak üzere 11.8 milyon yurttaşımız atıl işgücünün parçası oldu. Ekonomik soğumayla birlikte kişi aylarında işsizlik oranının yüzde 12'yi geçmesi, özellikle 2024 üniversite mezunlarının iş bulmakta zorlanması beklenmeli. 15-24 yaş arası kapsayan genç işsizliği ise, şimdiden yüzde 17.6 düzeyinde.

9) Haziran ayında cari işlemler dengesi 407 milyon dolar fazla verdi. Net turizm gelirlerinin 4.8 milyar dolar gerçekleştiği bir dönemde sağlanan cari fazla şartıcı değil. Böylelikle 2024'ün ilk 6 ayının cari açığı 16.5 milyar dolar olarak gerçekleşti. Ancak bu performans sevinmeden önce ekonominin yavaşlamasının ödemeler dengesine etkisini de göz önüne almakta yarar var. 2018 kur şokunun ardından hem TL'nin değer kaybının hem de ekonominin yavaşlamasının sonucu olarak, 2019'da 15 milyar dolar cari fazla verildiğini unutmamak. 2024 Ocak-Haziran döneminde ara malları ithalati yüzde 14.5 azalırken, tüketim malları ithalati yüzde 19.8 artış göstermiş. Haziran ayında enerji ürünleri ve altın hariç ithalatın bir yıl öncesine göre yüzde 2.7 azalması ekonomik yavaşlamanın etkilerinin ortaya çıktığını; tüketim mallarının ithalatının ise yüzde 5.0 artışı ise, üst gelir grubunun kurun da teşviikle talebinin güçlü kaldığını gösteriyor.

10) TL ticari krediler yüzde 59, ihtiyaç kredileri ise yüzde 75 faiz oranıyla öngörülen enflasyonun çok üzerinde seyrediyor. Bu durum özellikle reel sektör şirketlerini dövizlerini bozdurup/dövizle borçlanıp, TL kredi gereksinimlerini karşılamaya/yüksek TL mevduat kredilerinin yararlanmaya teşvik ediyor. Reel sektör şirketlerinin döviz varlıkları Mayıs'ta 4 milyar dolar gerilerken, döviz borçları da 10.5 milyar dolar artmış; dolayısıyla net döviz pozisyonlarında bozulma 14.5 milyar dolara çıkmış. 2023 sonundan Mayıs'a pozisyon açığı 32.7 milyar dolar yükselmiş. Bu eğilimin sürmesi halinde, önümüzdeki dönemde olası bir kur sıçramasının reel sektöre ve borç ödemelerinin aksaması nedeniyle dolaylı biçimde finans kesimine zor günler yaşatması riski artar.

Hayri Kozanoğlu

*Gazetemizde yayınlanan köşe yazarlarının sorumluluğu yazarlarına aittir.

